

Pygy telegejnin azylycn tymen xereezenneriniң revolus- tuq xyreziniң uluq xyny—Mart ajьnь 8 caazь telgerezin!

MART 8-ZI POLGAŞ TYBANьN XEREZEENNERI

(Xereezennerniң Tөp tassььnьn targazь eş Tanjanьn cyuly)

Pygy telegejnin xereezenneriniң
in ekki xyny—Martьn 8-tin xyn-
yn Evroptun iştinге 1910 cыldan
peer, Orus curtunga 1913 cыd-
dan peer, Tybanьn iştinге 1928
cыldan peer pajьrlap egeleen. Po
xyny erttirip turar yjezi polza,
telegejnin kьrьnda iji udurlanьş-
kak niitige turup turar yje po
op tur

Pir talazьnda, pygy telegejnin
revolustuq temisselinin pазьnda,
socializmi cediіskinniң turguzup
turar Sovet Sosialistiq Respublik-
ternin Uluq Ebileli angь cok
socialistiq tuduшkunnu cediіski
nniң tudup, arat connun amьd-
ьral pajdaly, aзыl-agьj, erttem
kulturu sajьrap, xөj tymen aзыl-
cьn, taraacьn, kolxos-ular amьr
tajьn, өөрышкыlyq curtтар, SSRE-
niңyletpyrain, kolxoscu xerezeen-
neri polza, socialistiq niitilge-
nin ten ergeliq kezignynneri poop,
kyryneziniң kandyq-taa aзыl xe-
reenge pir төmej kirzip turar po-
lgaş şuptuzu yzyk piziktіq poop
erttem kulturun sajьradap turar.
Pottarьnьn socialistiq curtтunun
angь tajьnnarьnğa udur temis-
selinge polgaş socialistiq tuduш-
kunnu frontuzunğa tujuldun ka-
jgamьkьtqь eris maadyr yleger-
liq kirzip, socialistiq orannь ci-
lai cazьj i şistiq imperialisterden
kamgalanьnğa kazan-taa pelen
turar turlar.

SSRE polza, po Martьn 8-tin
xynynde telegej kьrьnda kezyl-
been uluq cediіskinnerin tynner
kөrp, moon ьn-j kyysseidir sor-
ulgaşьn temdeglep, onu cediіş-
kinniң kyysseidir cidiq lozunun
salьp erttirip turar.

Iji talazьnda, kapitalistiq curt-
tarda, et-cazaanьn хань samььr-
alь 6-7 cыldьn iştinde ulam-na
xarьlap yrgylcylyp, olar oon uş-
tunup aьr ezik tьppajьn turar.
Ol perge pajdaly aзыlcyн, taraa-
cьn connarьn ektinге tyzyryp
turar. Aзыlcyн massalarnьn paj-
daly yrgylcylyp, aзыl cok-
tar kөvydep, olarьn sanь kaaş-
kaaş milion cedip turar.

Kapitalistiq curtarda aзыlcyнna-
rьn aзыlcyнdan yndyryp, aзыl cok
kьlьp turar-pile kadь, eң ьlan-
gьja xereezenner polgaş picce ur-
uqarьn ciik yne-өrttek pile pyd-

Ergi Tybanьn xereezenneri po-
littik polgaş ekonom talazь-pile
kandyq taa erge cok, feodal er-
ge cagьrganьn yjezinde, xereezen
kizi, kizi sanьnğa kirişpes coraa-
nь, pezin adьn „xerece-ctkar“
teninden todargaj көstyp turar
tur.

Xereezen kiziniң erge-şөleezin
hamьk cyulder-pile kьzьgaarlap
coraan. Cizeeleerge: cьş cьş-
gan өdge kirip polbas, cьş poop
xөj tyzymetter cьşgan ceruin
canьnğa көstyp erge cok coraan
polgaş pir eves көstyp ijik-pe,
anaa ciir irt-sergezin perveen
xereezenni cьşka tudup appargas,
aa-şaar uqduьnas kьldьr kьm-
cьlap kaaptar coraan. Oon angь-
da uluq şikeel togarьp aьr. Xe-
reezen kizi aзыraan malьnьn pa-
aзыn pilbes coraan. „Xereezen ki-
zi ulus-torezinge kirzip polza, eri-
niң suzun pazar“ tep coraan pol-
gaş хань cyk-le өd aзыl kьlьp
poordan paşka, өske cyge-taa

yrylge ceringe koncuq aar perge

pajdaly aзыldap turar
B'angьja po xynny kapitalistiq
curtarda aзыlcyн tymenner po
tarьnnьn iziq ханьn төp, kargьş
ak şagdaalarga өlyrtyp, razьn-
nadap sukturup turgaş erttirip
turar. Bncalza-taa, olar erge şө-
lee tybar temisselin ulam pьzьdp,
ol coruktu po xynge kol lozun
kьldьr salьp erttirip turar turlar.

Tyba arat respublik Oktabrьn
Uluq revoluzunun accь-xavьjaazь-
pile 1921 cыlda nasional xostal-
galьq revoluzun yndyryp, koloni-
kul coruktan adьrlьp, tuskaj ky-
ryne poop, curtтun iştinde feodal
dьn tazyьn erestiq tura-tyrtьp
turar. Erge şөleezin podunun x l-
unga algan, er, xereezen xөj ar-
attar TAR nьn aзыl-agьj, erttem
kulturun cediіskinniң-pile xөгcy-
dyp turar.

Po 14 cыldьn iştinde pistin
Tybanьn xөj tymen xereezenne-
ri nam, cazaktьn şьn paaştalga-
zь-pile eleen uluq cediіskinnerni
cedip a'gan-pis. Cyl tize: TAR-
nьn aзыl-agьjьnьn kol adьrь pol-
ur maldьn aзыlь sajьrap, cьl
pyry oon paazь koncuq özyr tur-
ar. Maldьn pазь 1934 cыldь
10,27 xuc, 1935 cыlda 14,04
xuc өskөн. Ol polza, malcьn ta-
raacьn xereezenneriniң paza pir
uluq kirzilgezi ol polur. Maldьn
aзыlь sajьrap, arat connun
amьdьral pajdaly sajьrap uzur-
luq.

Oon-pile kadь xereezenneriniң
idepkeji көdylyp, erttem kulturu
sajьrap, 1935 cыlda cyk-le 5
kozuunnun pygy xereezenneriniң
pizik pilir xuuzu 34 xuc poop
turar. Ulustun iştikki, taştьkьş
surguulnğa xөjy-pile өөrenip,
erttem kulturun көdyryp, cazak,
namьn uluq, picce aзыdarьnda
kirzip turar.

Xereezenner todargaj kandyq
aзыldarda kirzip turarьn murnu-
kku cыldarga padaarga, tьkka-la
uluq cediіskinniң tep sөglep po-
lur. Tus respubliktiң uluq, picce
alban, aзыlda 67 kizi tuskaj
erttemniq tьp sanadap turar.
Emci sestrazьnda polgaş xereez-
enner teryder cerde 19 sannьq
kizi par. Paşka xereezen kizi 3,
sanakь 10 kizi, pizik maşinak-

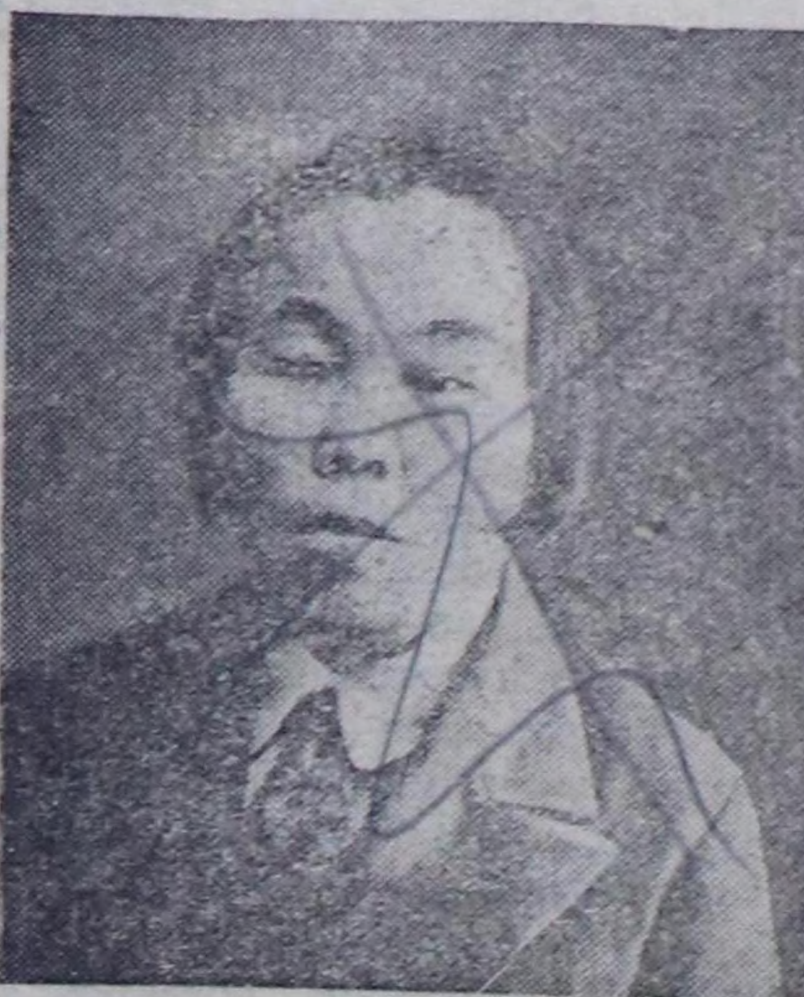
Ergi Tybanьn xereezenneriniң pajdaly

kirişpes coraan polgaj.

Ergi şaqda, „eşpi kizi ьdkь
aat munmas, lania kiziniң murnu-
n-ce eripes, ool uruqnun paa-
zьn arttavьs, oran-tandь tagaan
cerge parvas, puzar cybe tөleede,
oran-telegejni puzarttadap kaar“
tep, xereezennerni pagaj көөp tur.

Feodaldьn erge-cagьrgazьnьn
yjezinde xereezen kizi pizik pilik-
ke өөrenip pajtyk, pezin piziktіq
saazьn turpas coraan, cizeeleerge,
şaanda Cөөн-xemcik kozuunnunğa
pir pizik pilir xereezen turgan,
ol xereezenni aşşakka pergen
soonda, pizik nomcup turda, aş-
şaa kizi көryp kaaş toraan can-
dьrьpkan. Ol er kizi cyge can-
dьrьpkan teer polza, „eşpi-lama
menee xerek cok“ tep—şak mьn-
dьq pajdaldьq turgan tur.

Feodaldьn erge-cagьrgazьnьn
yjezinde xereezen arattar kiziniң

Eş Tanja

cьzьnda 10 kizi, sadьqьcyldarda 7
kizi, telefoncularda 6 kizi, nam,
areve polgaş koop—mьndьq ха-
rьşsalgalьq aзыldarda 13 xere-
ezen kizi par. Kaaş cыldьn mur-
nunda 1-2 kizi aзыldap turgan
polgaj. Tybanьn nasional piziin
yndyrgenden peer arat xereezen-
ner nasional kaadyr poop, ulus-
tun uluq, picce aзыdarьn kьlьp
turar tur.

Xөj niittiniң aзыlğa xereez-
ennerniң kirzip turarь polza:
1935 cыlda namьn cingine ke-
zigynnde 1337 kizi, koop kezi-
gynnde cyk-le 5 kozuunnun
6510 kizi, OKTE, RTO kezigny-
nde 1478 kizi, ARE kezigny-
nde 2249 kizi par. Ulustun 8
tugaar Uluq xuralьndan Ulustun
Picce xuralьnьn kezignynnde 9
kizi songutkan, TK-nьn plenum
kezignynnde 7 kizi, cazak-cagь-
rganьn kozuun polgaş sumu, ar-
van kezignynnde songutkan xe-
reezenneri sanь 92 kizi, nam,
arevenin aзыlda songutkan xe-
reezenner 144 kizi.

Ystynde sannardan көөрге,
TAR-nьn xereezenneri, nasional
kaadyr peletkeering: polgaş xөj
niittiniң eldep cyul aзыdarьnğa
kirzirin oraldayьp, erttem kultu-
run көdyryp, erge şөlee tьpka-
nьn xerek kьrьnğa көrgyzyptur-
arь ol tur.

Po ystynde eleen xөj cedilge-
lerni pistin arat xereezenner po
Martьn 8-tin xynynde tynner

temdegleş, moon songaar ulus-
tun aзыl xereenge moon-taa art-
tyk kirziribisti paza kattap pьzьq-
lap ajttьp-pis.

TAR-nьn tuskaj ханаарьşpazь
pot-ergezin pьzьdp, eң ьlan-
gьja orannьn aзыl-agьjьnьn kol ad-
ьrь poop maldьn aзыlь sajьrap-
adap östyryp, ulustun 20 cьlьn
Uluq pajьrьnda malьvьstьn paa-
zьn 2 sajaga cedirer tep, Ulus-
tun 8 tugaar Uluq xuralьndan
ajьtkan. Ol ajttьşkьnnь kyysse-
dir corukka arat xereezenner idep-
kejiq kirzip uzurluq.

Maldьn pазьp östyryp, oon
şьnarьn sajьradap, oon paraan-
nьq cyulderin көvydedip, maldьn
caş telyn cangьş-taa xora-
pajьn azaap aзыrap aлыnğa ar-
at xereezenner kьzar xerek. Ol
coruktu cediіskinniң corudar tө-
eede, maldь yzer, onu өjynde
taaryştьp erideriştir corukka
xereezenner pottuq kirzip, oon
aзыk-tuzazьn pilir coruk cugula.
Maldь cutka aлыspas, oon cem
cyulderin, kazaaxoraazьn pyryn
xandьrьnğa xereezenneriniң kir-
zilgezi uluq polur uzurluq.

ьlan-
gьja xereezenner pottarьn
nьn kadareşь uruq-tarьn cagьp
surgap, maldьn kadadьn tьnzьd-
arь ton cugula.

Maldьn yner eet, syt, sarcaq,
tyk-taagь—po cyulderni өj şaan-
da şьnarьlq көrgьp aлыр cugu-
la. Paza mal aзыlьnьn tuzalakь-
zь polur cer aзыlğa xereezen-
neriniң kirzilgezi negettiner. Am
udavas kelir caskь tarьlgaga pe-
letkel aзыlьn amьdgaaşan coru-
darь cugula, cizee: argamьş, co-
nak, хөdyrge, kerzen polgaş ol
tarьlgaga kirzip ooldaьnarnьn,
aşşaktarьnarnьn idik хөbinin oj-
vak-tydьn amdan egelep taarap,
tarьlganь saat cok ette egeleer-
inge xereezenner idepkejiq ki-
zir uzurluq.

Xereezenner pottarьnarnьn po-
littik, kultur polgaş pizikke өө-
niriniңni өryledip tьnzьdarьnar
cugula. Ulustun 8 tugaar Uluq
xuralь, pizik pilbes pajdaldь
1937 cыlda urgulьnında cok kь-
lьp aьr tep toklatkan polgaj.
Pizik pilbes ulustun xөjy xereez-
enner polur cybe tөleede, pot-
tarьnnьn yzyk pizik pilbes pajda-

ьn cok kьlьr tugajьnda cagьş
şkola polgaş көzer kьzyl өq,
likpuntu paza pizik pilbeser pөl-
gymneringe xөj-xөjy-pile kirair
xerek.

Xereezenneriniң xuralьsuqlaa-
zьn kьlьp, ol xuraldarga cazak,
namьn cugula toktaal ajttьşkь-
nnarь-pile tanьzьp, oon-taa өske
emci, sanitar polgaş mal aзыlьn-
ьn tugajь ijik-pe, өske-taa cugu-
la ajttьşkьnnьn turguzup, ol aзы-
ldarga pottu-pile kirzir cugu-
la polur.

Arat xereezenner tьpkan erge-
şөleezin cөp aзыlap, nam, cazak
polgaş xөj niittiniң aзыlğa idep-
kejiq kirzip uzurluq.

Xөj tymen arat xereezenner po
ystynde ajьtkan kaaş topcu cyu-
lderni kyysseidir polzubussa, Ul-
ustun 8 tugaar Uluq xuralьnьn
toktalьn kyysseidinge lap kir-
iştini ol poor tur.

Tybanьn xereezenneri po Mar-
tьn 8-ti erttirerde ystynde ad-
attьngan kol cyulderini temdegl-
ep, onu kyysseidinge kol lozu-
nnu salьp, pygy telegejnin tar-
latkan xөj tymen xereezenneri pi-
le revoluscu ьdьn kadьp, rev-
olustun xereenge kol sorulganь
salььnnar.

Pistin TAR Sovet Sosialistiq
Respublikternin Ebileli-pile ха-
tunma харьlaazьn ulam pьzьdp,
oon көrgyzyr turar uluq tuzala-
mьcьn pottandьrьnğa xereez-
enner erestiq kirzip, ьlan-
gьja Uluq Sovet Ebilelinin xereezenneri-
pile ха-tunma харьlaazьvьşь pь-
zьdp, olarьn ylegerin aлыр po-
lgaş Tybada curtтар turar SSRE
ханаарьşьlar xereezenner-pile izi-
q харьlaazьn pьzьdp, хyn py-
rynyn aзыlcyнdan ylegerin solcup
aлыр cugula, orannьn pydyryk-
cy kyştirin көdyreringe ханаарь-
tь xereezenner-pile xol-xolundan
tuttuncup coraaş, cediіskinniң ki-
zirin po xynge temdeglep, eres
kyysseidirin TAR cazak, namьn-
ьn murnunğa tangьraqlaar uzur-
luq-pis.

Nam, cazkьn paaşьncьlarь
Xemci-ool, Toka, Gьmьt-tarь-
telgerezin!

raan.
Moon көөрге, jady xereezen-
ner nojannar, tyzymetterniң pol-
gaş teedi lamalarnьn хава ьb-
dьndan tora tarladap, aзыldap
perip coraan turlar. Şaanda feo-
daldьn erge-cagьrgazьnьn yjezin-
de po ьşkaş tarladap coraanьn
uluq nazььq xereezenner am
utpaan poor.

Şaanda pistin arat xereezen-
neriniң moon-taa ьnaj paaktьq-
paagь pile tarladap coraanьn kizi
cer-le saktьp cetpes tur.
1921 cыlda polgan Tybanьn nasio-
nal revoluzunun accьzь-pile pistin
xereezenner am ol pajdalyndan
uş-cok өske pajdalga şilceenin
po solunda koncuq telgerengeji-
pile ajttьp turar cybe tөleede,
onu koptyradьm.

Xereezenneriniң
Tөp tassььnьn
targazь Tanja.
ARN TK-nьn carylgazь
kadaj Tөkpuj.

Mart 8-te SSRE-nin yletpyrcin, kolxoscu xereezenneringe pajyr!

SSRE-nin xereezennerinin pajdaly

(Nam şkolazynyň paşkazy eş Zojanıň cyyly)

Revolus murnunda orus curtunga haan caza turar yjede, uk curtun yletpyrcin, taraaccyn-nary haan caza kadyr kadıq perge xannıq tyrumyn jozugaar kaktıgır sokturup, xamıktın kadıq tarlal xemdiqdeidi ediler coraann-pile kadı, ol connun ten kezii polur yletpyrcin, taraaccyn xereezenner olardan-taa artıyık iji takıyr tarladır coraan—pir talazında, kargıstarnı pydyrylge-zini ceringe ciik ertektıq azyl-cın poor tarladır, iji talazında, er kizi-pile ten erge cok poor, karang pydyrylyk, yger sös ıskas, „karacangıs odunı kadıy“ tolğandır podaardan paşka, oon öske ugaan mederelin erylledip alıy argazı cok poor coraannar.

Paşky xereezen Zoja

tun xereezenneri xamıktın murnunda alğan. „Po polza, orustun xereezennerinin pir pazım purungaar paşkany tur“ ter, paşky Leninden cugaalaan. Iji tugaar pazım polza, xereezenner ıqıny pıdargaj azylıdan şuut xostalıy, xej niittinin politiktıq azyl-agıjlarına er ulus-pile pir tımej kirzir yjezi polur tur.

Am yjede SSRE-nin xereezenneri paşky LENINNIN şın ıere-nikizi polur STALINNIN polgaş pygy Komunistiq Bolşevik Namnıy paştalgazı-pile iji tugaar pazımny pazır, uluq cedilgelerni cedip ar turar. Blangıja 1 tugaar peş cıldın planı 4 cılda toozarınny kuyssıkcı kuyteri polcup kelgen. Oon pazımdaazın yletpyr pydyrylge ceringe xereezen azylcınnarnı sanıyn ıezır turganıdan kerge: 1928 cı da 825.900 turganıdan 1933 cılda 1.826.200 appargan, ıncıarga, xamık uzur karacangıs san ıekeninde ıes—şınarında, yletpyr talazı-pile xereezennerin 68,4 xıuzu şalıy azılđan (1933 c. 1 ajnı 1 xyn).

Am 2 tugaar peş cıldın planı kuyssıdırinı şalıyşlar poor, ang cok socialistiq niitilgenin ıdepejliq turguzukı-lar poor turar, cıl tize, SSRE-nin xereezenneri kedein kolxos, sovxostarnıy polgaş xoo-rajnıy ıudırtur cerlerinde xarışsalgalıy azylcın kaadırlar polgulaan. Cizee: sölgy songuldaada kede cıyleidin kezıgınyngı 330.000 xereezenner songutkın, olarnıy ıstinden kede cıyleidin targazı poğan azılđap turar xereezenner 2.00 kizi, xoo-rajnıy cıyleilinde 50.000 xereezenner songutkın.

SSRE-nin et-yletpyr polgaş transporttun staxanofcu er, xereezennerinin pir tugaar cısefel xuralı. CURUXTA: (Murnukku oduruunda cıen talazından ıen talazın-ce kerge) Kurjanof, Busıgın, Velikzanın, paza xereezenner Jkuşına, Dıjsa Vinogradova, Marusja Vinogradova.

SSRE-nin xereezenneri pottarın yletpyr pydyrylge cerlerinde, kolxos, sovxostarnıy şelynde erttem politiktın talazında ıdepejliq staxanofcular poor, caa texnikke ıeregen, caa kaadırlar poor azılđap turarlar. Bıcaar şalıy azılđaz „LENINNIN XABBJAAZB“-pile polgaş AZBL-CYN KBZBL TUK“ ter xavıjaa şannatkan xereezenner tıkka xej. Yletpyr pydyrylge ceringe polgaş kolxos sovxostarnıy şelyngı staxanofcu poor azılđap, ıesıe ıeryngı pottarınny ylegerin kergızyy, olarnıy edertip turgan camdıx xereezenneri ıleredırgı polza: Pıes kılır fabrik ceringe azılđap turgan Vinogradovalar ter iji uruq murnunda 16 stanok (pıes argıy şalıyga) azılđap turgan polza, am 144 stanokta azılđap, uk planı 102 xıu, 103 xıu polgaş 106 xıu cedır kuyssıdip turar-pile kadı, pygy telegejnıy azylcın tymennerinın ınak paştıncıy STALINGE, moon songaar 200 xıu cedırıp alıy-pis ter 1935 cıldın 11 ajda sızın pergenner.

1936 cıldın pir aj yjezinden peer, Vinogradovalar pottarınny sızın azır kuyssıdip, 216 pıes argıy şalıylarda azılđap egeleen polgaş uk planı 104 xıu, 109 xıu cedırıp turarlar, paza olarnıy margıldakıy Tasja Odınsova pa a pir tımej 216 pıes argıy şalıylarda azılđap, pla-

nıy 109 xıu, 110 xıu polgaş 111 xıu cedır kuyssıdip turar. Olarlar am-taa kım-kımnı azar ıes ter staxanofun şımcıeskinin corudıp, arazında margıldazır turarlar. Po ıes ter staxanof şımcıeskinin adıyş murnakıylar poor azılđanıyn tıleezinde, uluq aldarlıy „Leninnıy xavıjaazı“-pile şannatkannar.

Polarnıy alıy şalıy murnunda 180-200 akıa turgan polza, am 600 akıa alıy appargan. Mındıy şaxanofcu xereezenner SSRE-de iji-le ol ıes, xej. Cizeeleerge: Kede kolxos, sovxostarnıy janıy pygy kulturlıq ınyısterin polgaş cer-le tarılğannı ynyzyn staxanofcu, buıgıncı saıyratkan tıes „Leninnıy xavıjaazı“-pile 13 xereezen şannatkan, „Azylcın kızı tuk“-pile 27 xereezen şannatkan, „Xıydylyq xavıjaazı“-pile 25 xereezen şannatkan.

Po uluq cedilgelerni cedıp ar turarınny cıldagaannı polza, SSRE nin nam, caza polgaş paşky Staliden xereezennerinın material kultur pajdalyı segıdıp, niittin azıl-agıjın-ce tırtıy alıy tıgajında koncuq uluq sagış şalıy, blangıja olarnıy şkola xar cetpeen uruqların turguzar pazınnarnı tudup, am 8.000.000 şkola xar cetpeen uruqların azıyap, paza oon-taa ıesıe azılđan cırudıp kelgeninın xara-azı-pile cedıp alğan.

Kapitalistiq curtarnıy xereezennerinin pajdaly

(Nam komiziniň sekreteri eş Serennıň cyyly)

Kapitalistiq curtarda et-cazaannıy teren kızızi ulam xanılar, kapitalis ıdegetternıy azıl-agıjı cıl pyryde paksıyap kelıge, olar oon yner ezik tilep, azylcın tymenni tarlaar ulam ulgadyr, imperialistiq caa-tajınnıy peletkep, tajınnıy kıpsıkıy ıen ezergek ak ılyrykcy faşistiq jozunu camdıx curtarda turguzup turar polgaş turguzarın oraldazır turar. Mıncangı kapitalistiq curtarda xereezennerinın pajdaly kancaar-taa azı-cok paksıyap, perge tarlalda ediledip turar. Blangıja faşistiq Germanıa xereezennerinın pajdalyı ar kerge, xereezennerinın po it. ergezin şuut kazaan, et amıyralıy koncuq pagaj, pydyrylge ceringe azılđatkaş, alıy şalıyn er ulustan 15% kudu peer. Paza aşak-kadaj ulustun pıreezi azılđıy polza, pıreezi azılđanas, paza aşakıy xereezenner azıl cok-targa tıalaar cyıldı pırvıes ter tyrumıy. Mıncangı sölgy pir cartık cıl ıstinde 200.000 aşıy xereezenneri azılđan ıydygen polgaş azıl cok-targa tıalaar cyılyn kazaan. Germanıy ıstinde pygy azıl cok xereezennerinın sanı 1 saıa cartık cedıp turar.

Germanıy ıstinde xereezenneri şerıqızir corukka xejıy pile kırıştıp turar. Am yjede 12.000.000 xereezenneri şerıq organizeında kırıgen turar.

Nam komiziniň sekreteri xereezen Seren

Germanıy faşisteri, revolustuq temisselge kırışken xereezenneri xej cyıl-pile xılıncektep tarlap turar. Cizee: uluq tıpsıge olurtıy algaş kılın-ce ıziq suqııaskı tıncıııdan xan tıylyy-ce kıdıp turar polgaş mooradıy, ılyr ettey, oon-taa ıesıe xej cyıl xılıncekte tarlal kergızyy turar coruk tıkka xej.

Paza Japonıa xereezennerinın pajdaly koncuq pagaj, azılđar sagı 11-12 şak cedıp turar, camdıx azıl ulgatkan yjelerde 15-16 şak cedır azılđar. Alıy azıl pa-

za-la er ulustan kudu polur tur. Japonnıy ıstinde pıes tırgu kılır cerlerde xereezenner xej azılđap turar. Sölgy yjede azılđıy alııadap kılđırgıy, kılır cyvezin kıvydedıp, alıy azıl kudu dıy turar. Kılır azılınny tyrgedeıni 60% ıesken polza, alıy şalıy 30-ne % ıesken. Pydyrylge ceringe azılđap turgan azılcınnara tıstanıy xyn pırvıes, pir aj ıstinde 2 xonuk tıstanıy. Pydyrylge ceringe azılđap turgan xereezenner aşakka paar erge cok, saattıy xereezenneri pydyrylge cerinden ıydyr ojladırtar, pir ıes tıryy polza, 3-4-taa xonuk şılee pırvıes, xarın camdıktı azılđap turgan ceringe suq tırypter coruk kajı xej.

Kede taraccınnarnıy pajdaly kancaar-taa azı cok tyrengı, aş-cutta tavarızır turar. Mıncangı uruq-tarın pazaarga sadır turar. Po tıgajın pir kede mozunun medeezinden kerge, 14 xardan 26 xarga cedır nazılyy xereezenneri satkannı polza: Jıngannıy (xılezi-pile samıyn coruk kılır) corukka 1383 kizi, ulus pazınynga ıes poor azılga 4271 kizi, fabrikke azılđar-pile 2682 kizi, anaı cık azılga 1137 kizi satkan. Mıncangı cangı 33 cılda 9473 kizi satkan.

Japonnıy ıstinde krızis polurnıy murnunda pir uruqııı ertıe 250-den 500 jen ter japon

akıa turganıdan am 150 jen cedır patkan.

Kargıy Gomıdan kıdattı xereezenner pıraan pile tımej satıy turar polgaş paza et-ekonom talazı-pile uluq tarlalda keryp turar. Pıccı cızek-pile cıgaal argı; Gomıdan kıdattı xereezen kızı aşşandın pıezın carlıy erge cok, pir ıes aşşandın carlıy men tıer poza, ılyrer, edık-xıvı podunıy xıvıy pajdaly ıeskertip polbas turar. Pydyryge ceringe 12-16 şak cedır azılđar, tıkka xej şakta azılđaz, azılđap turgan ceringe moorap tyzyy suq turar. Bıdıy polza-taa, Sovet kıdattın xereezenneri erge şıleeııy, er ulustı tımej, kızı şerıııın komandıynga turıy, revolustun xereetıes, xereezennerden pottar-pile kırıy turar tıkka xej, Cizee: pir xereezen kızı şerıııın komandırı suq poor turgan cyıl par.

Pydyn, cartık kolonıjlerinın pajdaly koncuq perge, kaas takıy tarlalda turup turar, ında xereezenner paza-la ıstynde ajıtkan pajdaldar pile tımej, xarın oon-taa tora perge pajdaldar tarladır turar cyıl par.

Mındıy perge aş-cııt pajdalga tavarışkaş, xereezenner jıngannıy, podun podı ılyrıtyner, uruq-tarın ılyrer coruk kapitalistiq curtarda tıkka xej.

Ystınde ajtkan pıccı cızekterden kerge, kapitalister et-cazaannıy teren krızıııde tutturup,

azylcın tymenni xemdıı corııı ulgadyr, ol krızıs-en yner ezık tilep, imperialistiq tajın-caannı peletkep, ılyrykcy faşizmni xereglep, xej argı xereg ep turarı todargıj tur.

Azylcın tymenner mıncap tarladır turza-taa, erge şıeezin tıvıar tıes, xyn pyryde tıra xalıyır, am yjede revolustun temisseli cer-cerde koncuq ıezıp turar polgaş xej azylcın tymenner SSRE-nin socialistiq tudııı-kunııy yiegerin keryp, anaı ınakıy, pottarınny ıstinde komunistiq namnarynga paştıkas, erge şıeezin tıvıar kızıı-taa cıjlas cok polurun, blangıja Komunistiq Internasionalıy 7 tıgıar kongrezinden todargıj ajıtkan.

Bıdıy tıleede, Tıvıannıy xereezenneri, revolustun xıree tıes kapitalisternın kara-pazınnarynda aşır tyrep cıdar azylcın ıesıe erge po gaş olarnıy azı tıelyngı tızalazıy-pile TAR-da RTO-ııı azılın moon-taa artık saıyıradıy, RTO kezıgınyngı xejıy-pile kırıy, akıa mıngıy cıygyr tızalazıylyıar.

Ak ılyrykcy faşizmner, kapitalister revolustun odunga xajıy cok polzun!

Pygy telegejnıy tarlatkan yletpyrcin, taraccııı xej tymen xereezennerinın revolustuq temisseli ulam pazıyın!

Pygy telegejnıy proletarlarnıy adazı—SSRE telgerızın!

ТОКА

KARGY CORAANYM

Sorulgaby

1936 сыдын 1 айна 29 хунынде egelees, 2 айна 7 хунынде cedir kozuun sagyrgazyndy ajttyskynny kyssedir tees, Padan-ool-pile Kargy sumuzunga cordubus. Uk sumuga coraan sorulgaby—cuttun ajyly-pile arat-massa xyrezip turganynga tuzalaar sorulgaly pargan-pis.

Maldy cuttun ajylyndan kamgal-ar turar tugajnda, arattarny corudup turar xyrezin ar kerge, koncuq kyzar turar tur. Po coruktu podumnu coraan Kargy sumuzunuy camdyk arattarny cizeenden oruk aajynny temdegleli-pile todargaj kergyzyp korejin. Po temdegleldi nomcuur ester egezinden uzunga cedir nomcuur polza, maana meen ileredit ter podaan podalyyny pilip alyrda ciik poor.

Parlyk xovuzu

1936 сыдын 1 айна 29 хунынде Ergi-parlyk sumuzun-ce uqlandy arattaby mupur alga, ajaar cortup, arat conuud malyndy tugajny, amdyrabyndy tugajny. polgan cut-curaangaj-la tugajny koldar cugaalazyp corup olurgas, ol cugaalazyp tajlym-pile cer alganyn pilbeyin-ne coraas, Parlykny xovuzun ertip, taraa shelderyni kadynga keldibis.

—Aa! po xovuzun magaly—ter, es Kizir-ool yaj peer kergylep, magadar corup olur. Shnda-la ar kerge, caa kergyn es Kizir-ool-la ol sheldy magadar kajgaar eves, pargan-na kizi pygyde kajgaar shol polgaj ter podar cortup olurum. Kozuunuy canyndan aattabyngysta xyn eleen pedik turgan polgaj. Bndy polza-taa, uk xovuzun kadynga cedir olurgas, usta-la xyn taq karynga olurgas. Ol xovuzun turgar cortup olurgas, yaj peer xarar kerge, mal azyarar polza, koncuq-la pajlakty, oot sigeni xarny etlyr sargara-pergen, en blangja nek mal kandy-taa kys polza, cudavas cer tur. Arat con ol coruktu pilip alga, sylq saqda kaza-xoraazyn tudup alga, caj saqda ol cerni sugarar turgas, oot-cemin yandyur alar polza, kaa-taa mun sylghy, kaa-taa mun nek maldy tajlyny kystadyr polur shol turdu.

Kyystyn soogunuy polgas oon tajlym-pile cuttun ajyly cangys po eves, moon yaj paza kelir polgaj. Arat con polgas Parlyk-xemnickin xamk organizastar Parlyk xovuzun pyguny-pile azyglaza coguor poor ter podar, ulustun soonda coldak toruq aadymny mupur alga cortup olurum. Ol corup olura tyndaalaar-ymga, meen kady coraan oorym meen podalyyny paza cugaalazyp cortup olurlar. Am tyndar-kaas, amdykky podaly cangys meeniy eves, eske ester paza bndy cybe turgan cyul oon tees, ulam-na amyrar, shnda-la Parlyk sheldy xovuzunga, kaza-xoraadan tudup alga, kaa-kaas mun maldan azyar kerge-aar.

—ter, yrlaarak cortup olurum. Ol koncuq xovuzun erte-pergen polzussa-taa, oon yndynda taraa xovuz poor koncuq pajlakty, suq-sugatty xovuda puga istinge cedir keliriske paza-la magaly cer poldu. Bnaj-peer kergylege, kesken sigennerni paastar kerylgen, yndynda odyge-pergen turgalaar, uk cerni odaryndy sharyn ar kerge, „sary kidi-le“. Ol cerge maldy odarladar polza, koncuq ekki, en blangja sylgy, nekke koncuq taarymsyly cer cordu.

Azyglar

Uk cerni arattar polgas cagyrga cerler oon tugajny paza podanyp azyglar polza, ekki cer cordu. Oot-sigenden kady, nekke taary xolaxaragan, cas tal, caspan polgas eske-taa oot kovej cer cordu. Bndy shymaj ootuuq cerler turda, azyglavas, kajda-cyde oot cok xorum taityn ar-azynga cortup turganyndy uzuru cyul ter kerge,—pilbezini uzurunda polgas cagalyndy uzurunda tur. Ol cagalyndy syrwejin, maldy odaryndy cugulazyn pargamdaalaan polza, koncuq uluq tuzaly polur-ijik.

Ol iji xovuzun ertip, Parlykny un-ny ery esker par cadyngysta-la karang imir polu-pergen, pistin xonar oyuys cedir kelgen, oon-pile kady aattabyngy preezi turupkan, cer-le polazga xonup alzybssa taarymsyly poor ter cugaalazyp esker olurlar.

Aatka polgas cer-le azyglar ertitig es Padan cybege saadaar eves, cy-bege sholur eves.

—Sler cortup olurunar, men sumu

ARN TK targazy Toka

targazy es Telgerni aaly ajttarajny —tees, xokpek toruun shvyk-pile mshkyldy kakka shaj-la poldu.

Kelze-le:

—Aaly brak eves, toraan ceder-pis, —ter, kaan soonda, caa am aalga cedip alza uzur par poor ter, cyuxee cugaalazyp olurlar.

Revolustun assyzy

Ur polvaanda-la targany aalynga cedip kelge, shajlar cemnenip alga, targany podu cok poorga, pottarys arabyta azylyns cugaalazyp, Ergi-parlyk sumuzunuy arattarny malyndy pajdaly ajttarar, eleen cugaalazyp.

Targany oony iiti podu-pile kady 3 kizi. 6 xarlyk oglu, kada, podu yzelee piziktig polgas ol 6 xarlyk oglu TAR-ny paastryclaran tanyr, solunda curuktardan kerge, cugaal-ar turar poldu.

—Revolustun murnunda koncuq jadamyk, ciir cemibis, izer-tyrtar cybevis cok coraan ulus-pis,—ter, kada cugaal-ar olur. Ol es Telger yskas mun-mun arattar feodaldaryndy azyly kelyr, ashtar suskar coraanyndan 1917 sylda Oktabryndy, 1921 sylda Tybanyndy nasional xostalgalay revoluzi ynenin assy-tuza-pile jadamyk pajdaldan ustunup, segim kulturluq pajdalga kirgenin temdeglep turar todargaj tur.

—Es Telger kajnaar pargany?—ter, ajttarady.

—Ortaa-sharyavlaakta sumu xuralynda pargandan peer 3 xongan, cut-curaangaj-pile xyrezir tees xural kelyr turar ulus tur,—ter, kadajdan cugaalady. Ol coruk cuny ajttar tur ter polza, sumulanyndy alban xaak-sylar kozuunuy sugak-sylar keerin manar turar eves, xarby pottarys azyldar turar ol tur.

Seelynde tyndar keryyyske, ol xuralga 30 azyk kizi celyr, cut-tugalynda todargaj azy kelyr, arattarny keryyyp, oon-taa eske azyldy cortuknan suraqly poldu. Ergi-parlyk sumuzunuy arattarny malyndy cutka alyskan cok, xarby eske sumulanyndy teerezi ol poldu. Cyge bndy polgan ter polza, sigenin paza xar algan, malyndy odarladaryndy ekki kelyr turar polgas cer-le sumuzunuy azylyndy corudup turar ekki polganyny xar-aazy ter sanady.

Sumuzunuy targazy revolus soonda segees, am albanny-taa ertitir shdaar, amdyrabyndy pajdaly koncuq ekki appargan. Ol aalga xonarybssa malybssa-taa sigennedip, podubustu-taa koncuq celyr, todur xondurdar. Nam, cazakty avraby-pile, SSRE-nin iziq tuzalamy-pile arattar malyndy segim, ooryskylyr, amdyrabyndy shajlar turar poor tur ter tak-pyrtakpyr podattyar tur.

30-nin xynynde.

Kurga sigen cip xongan aattar-taa at poldu, am kajaa polarny sugarar alar cybe poor ter podar cortup olurgas, Poom parganda karasuqdan aadymny caa sugarar alga, Parlyk-xemniyn unun ery xar-la olurlar.

Udavyajna-na Parlykny Kex-poom ter cerge cedip alga, aattabyngy sigennedip, sulaladyr alga, pottarys aas-cemnenip alga, brak oru-us-ce coruor ter olurlar.

Sady

Tysken ceriste 6-7 xire aal par poldu. Ol aalda koortun tergi sadyndy es Kyry ashtatudup turar poldu. Paraan talazyn kerge, kovej polza-taa, shgyar turar koncuq pagaj. Xamk paraan mungas nek kazaazyndy istinde klir kagylar algan, paraany

koncuq xirlyq polgas paraan salyp alga sadyqalar stol yskas murnunda toora yazyndy xal-gazy cok, kely-pile arttar kir-ges, oon artlynda sadyqasy jozuurgaj pergen turar. Sady kelyr teen arattar, ol karangyndy urzuu-pile ar cydar paraanyndy cyzynyntaa ylgan pilbes, sharyn-taa tanybas. Koortun camdyk majyynary polgas tergi sadyqalar bndy polza, koncuq-la perge tur ter podar olurdum. Sady kelyr ustarda, sadyqasy sharyn koncuq sula poor tur. „Mende solun paraan keldi, malyndy cyvem par, kym sadyr alar!“ ter olurgan tergi polgas majyn sadyqasy tyndaady. Xarby „alza algaj-la, xerectik kizi polza, xej-le paraan-saraan keryp turgan xere cyu poor“ tees, olurgalar poor tur.

PXX Nam komitedinin targazy Padan-ool.

koncuq sonuurgan olurlar.

—Olgen ashtak elyryde, solunuy tudup alga nomcuur clykas, olgen kizi polgaj, paastryndy aldynga solun-salyr kaan men-ijin,—ter, kada yncap olurdu. Ol kadajny cugaalar turgan koncuq uluq shn cugaa tur. Shyn ar kery polza, arat-massa podunuy caa pizinge, kulturga oer-enip, nam, cazakty ajttyskynny kyssedip turar ol cugaadan todargaj xerecilenip turar tur.

Ol aaldy malyndy pajdaly ar kerge, kolduunda xyr polgas cu-daar shnci cok, cyk-le pody pergenin cldagaany-pile 2 moldurga olgen tur. Arattarny cugaalazyp tyndaar, „cut cok, oon eldy moon eldy“ ter turar. Oon podar kerge, arattar cuttun sharyn araj pilbes poor tur. Maldy aas-cemi cektun cldagaany-pile kandy-taa xamk aary cyr-shary cybe polgaj ter cyveni pilir polza, coguor poor ter tajlyblyr kaarga, koncuq cepsynyp olurar poldu.

31-nin xynynde

Xongan ceribisten brak eves, tooq-ty ery, ergi jany-pile uza-tyze esker olurlar. Parlykny unu koncuq magaly pajlakty, oot-sigeni pil-le „sary kidi“ yskas, shar malga kysky odar koncuq taaryr, yzykty, xar uluq tysses cer cordu. Parlykny unda turar arat con kolduunda xyr turar corukty cldagaany, ol cerni odar-pelciir pajlaktynda poor turar tur. Kek-poom ter cerden ery Parlyk polgas Toolajlyk ter xemneni paa-zynga cedir xar kaza-taa cuga tyzer polgas oot-sigeni koncuq ekki yner, cut ter cyveni shoouq tanybas cer tur. Sagly, Kargy sumulanyndy arannaryndy uluq nuruzu ancy polgas malyndy xoluskak azyldy arattar tur.

An-menniy Toolajlyk

Parlyk-xemniyn paazy ol xem-ce kirgen. Toolajlyk, Arzajty, oon-taa eske xemner an talazy-pile koncuq pajlak, cyzyn-paastryndy annqy, te-cunma, elik-xylyys, oon-taa eske an ynda-la cer tur. Uluq an, tiin-ne koncuq xovar cer ter, ancylyr yncatizip turar, xarby tartyq annaar polza, uluq ol-cany tybar cer ol poldu.

Pir kyalalyk cerni kezip alga, Parlykny ery esker, paza pir kyalalyk ojup alga, el keryn-ce unup alga, sojak cok cer kely-pile corup, taga cok aattarny amyradyr alar tur ter podar cortup olura, ij-ce kerymge, eleen xej elik cuny-taa toovas, tajlyndy ootlar cadyr. Blavlyr kerymge, 8 elik poldu. Cerni arazy 300 metir-le xire poldu. Meen podumda lancy cok, pagaj ergilej pergen mazerlyk kizi-men. Podum poolaajyn teerimege, room cok, oorym uk anny korbeen. Elikter koncuq-la tartyq ootlar turlar.

„Es Padan! elikterni-elikterni“ ter, araj megydej pergen, algyrty.

—Kajdal-kajdal—ter, es Padan, jo-zuluq ancylyr-pile teme yaj peer keryp tilej-le perdi. Xolum-pile ajtyk-as, „tee-tee“ teerimege, malyndan koncuq shlybty tyze xalaanda-la taas-tas-la tidi. Oon soon taraj pir-taastidi. Oorym-ce kerymge, es Kizir-ool poolaan poldu. Adak seelynde pir tugaar annaanybssa tyndep keryykye, pir uluq xylasty ol ceringe cyr-shy adyp alga, pir elikti paakka poolaas corutudus. Xylazybysty sojgas, songu iji pudun terigilep alga, paa-ryn ol-la cerge shetep ciges, eske eedin, kezyn yaj puduunga azyr kaa, saazynga pizik pizidibis. „Po elikty eedin polgas kezyn kym taa kizi alar polza, koncuq pajlylar-pis, kym tanyrshkan kizi alar ester“ tees, at-

tarybysty salyp kaa, paza-la aattarybysty mupur alga cortup olur-pis.

„Caa am paza kyalany meen aadym-taa kancaar ynaa“... ter podaas, aadymnyndy tyndy tyndy tyrttyr alga, pudumny kelyr, podum araj yzejir alga cortup olur-men.

Aadym askak kizi-pile teme elen-neen cajannaan, koncuq-la pagaj pazyr olur. Pir cerge cetken soonda-la aadym attanyr caryn-ce kalyas paryr ustu, pudumny cypshy pazyr aldy. Maldy-taa cadyr, podum-taa kady cady, calym xajany ery kery teerimege, on azyk cunmalyr, pisti keryp, paryr tyshken meni koccuar, elekter turgan-pile teme, po xarap turlar. Pudumny polgas seneemni aartty uskan polzumza-taa, koncuq ciik tura xalaas, Padannyndy poozun ala-tyrtkay, shoouq shgyavajyn coraas poolaar ter cadyngynda kyalaga pudum taj-gas poomnu ana-la etindiripim—„Arga kzas tidi, argar mees tidi“.—Teqgen cybe cok poldu.

„Annay azylyndy koncuq corudup polur, an-meni kovej cer“ ter murnunda cugaalaan cugaalanyndy xer-cizi ol poor tur. Oon soonda an-meni on-onu-pile keryp cordudus. Anna-ksaar kizi ol cerge paar polza, cer-le kuryy ynmes poor.

Iji carlyr corutkanybys

Kyama tooška taja-taja, ijlep-ajlap, ojup-ajyp coraas, Parlykny ery esker, shyn ertip alga, Toolajlyk askynga cedip keldibis.

—CAA, ashtak slerniyn paar oruunar po—ter, es Padan-ool Parlykny ery es Kizir-oolga ajty. Paza—pistin paar oruunar Toolajlyk xem po—ter, meene ajty.

Mendi caagaj coruubustun tugaj-nya, pot-podubuska cagyzyr alga, es Kizir-ool Sagly-ce, Padan-ool-pile pis iji Kargy-ce iji carlyr coruj paa-dybs.

Eleen yr corutkas, paza-la anaak-kajny, kyama suq-saga poolgas, xyn orajtagy-ce, aattarybys sagzyragy-ce Toolajlyk xemni ery cortup-la olurlar. Tenmes. Koncuq orajtagy pergende Timte ter cerge celkelek corup olur-uusta, murnuusta xynnyndy karaan tulaan kancaar-taa aa-cok karagan pulut pistin karybys-ce xeme pazyr corup-la olur.

Suurgan

—Caa koncuq suurganyndy ol-la polgaj targa, am kancaar-pis—ter, es Padan-ool men-ce xaja kerynges, yncatizip tur.—Cerge, xonar eves, cortup olura pilir-pis ynaa—tidim.

—Kajny poor koncuq cer, kizi-taa elyryr, mal-taa elyryr cer polgaj—tidim.

„Bndy polza-taa, cortup-la olurlar. Ol suurganyndy paazy piske cedip kelgen, kizini shnda-la andara shabardan yjat-cok xire.

Shyn cugaalaarga, koncuq-la suurgan tur. Suurganyndy egelel pergenin temdee koncuq kovej poor. Uk suurgan egeleer ter kelgende xamk kystar, kek-pugalar, cys-cyzy-pile kudu uzur padar, xamk te-cunmalyr paza xajanyndy parganga yzyktalyr cedip keer polgas Toolaj-xemniyn paazy, Saadakyty-arttyndy karynga koncuq xokpek kara, camdykta ak cybe cedip keer cybe tur.

Pisce cortup olurubusta, xat tam-na paady. Am azar polza xorzok, maa xonup alar polza, am taaryr poor ter cugaalazyp alga, yaj peer podanybssa, cangys-taa aal cok. Am kancaar paza pisce cortar-la poor tur-ijin tees, eleen cortup olurlar.

Ansy Cadamba

Pir kyaan ertkes, orgulak kyalanyndy karynga cortup yne peeribis-ke, murnuusta yaj peer elenneen, xemniyn ol po talazyndy xaraan. pooluq, uluq-la cybe cykter algan ashtak pazyr olur.

„Cok polza, annar coraas poolar elyryr algan cunmazy poor, cok polza, aja kezip coraas ajazyndan algan cunmazy cykter algan ashtak poor“ ter araj setkilibis amyrar, „aal-uul par cadaas“ ter corup olur-pis.

Cookshaj cortup keeribis-ke, ancy-zy shn polgan. Cykter algan cyvezi an eves, negej tonu poldu. Bncarga cookta aal cer-le cok, temgi sagzybys xej polgan cordu.

(Es Tokanyn po pizeen cylyny ulancy seelygy solunda)

Mart 8-ke ekki azyldyq xereezennerni temdegleeli

Kaa-xemniñ xereezennerniñ mal azyldyq kirzip turar

Kaa-xem kozuunynun 4.467 san-nyñ ajtybşkny-pile, tus kozuun-nyñ malnyñ azyldyq eslyringe koncuq idepkejliq kirişken.

Ol tugajynda, tus kozuunynun malnyñ özyldezin kergyzerge:

Mal attary	1934 c.	1935 c.	Ösken %-zu
Nek (paş-pile)	9.191	9.774	16,30
Sylgy (paş-pile)	4.838	4.732	—
Xoj (paş-pile)	15.275	16.373	17,00
Öşky (paş-pile)	9.979	9.467	18,40
Iwl (paş-pile)	903	979	15,00
Teser (paş-pile)	4	6	—
Kattışkaş	40.190	41.331	12,84

Ro sandan köerge, pistin kozuunynun malnyñ paşy e'een ösken turar. Po mal östyer coruk-ka pistin xereezennerni er ulustan arttyk kirişken polgaj, ciaceleerge, pir xoj tereen polza, camdyk er ulus oon xuraganyn ijezinge emzire albas, xarın aştadyr öly-ryp kaar polgaş xojunyn cyzyn-nyñ-taa tanybas, cajan öske aald-

**Tetpelerimni
ekki sigenne-
dip turzumza,
cer-le cıl az-
ar-la-şnaan.**

Caş mal azyraarğa, maldyn kaza azyldyq sylqalaarğa, ar-lyk-toruun taarıştyr kazaalaarğa, aar-saar emgek aarqylardan kam-galaarğa polgaş öskeleringe xereezennerniñ kirzilgezi murnundan tura arttyk coraan polgaş am nam, cazyktyñ ajtybşkny-pile maldyn kadby azyldarğa er ulus-pile temej kirzip turar.

Mal paazyñ cuttan kamgalap aların polgaş cer-le mal azyldyq moon songaar moon taa arttyk saşyradarın po Martyn 8-ke temdeglep alar-pis.

Kaa-xemde
Areve kozkomunyn
targazy xereezen
Kokpalaar.

Parlalga azyldyq xereezennerniñ kirzip turar

Revolus murnunda xereezen arattarda pizik pilir kizi cok coraan. Xarın marnaj Tywanyn nasional tyl pizil ungy-ce (1930 cyla) cedir, ol yjede xereglep turgan moor pizikti pilbes coraan.

1930 cyla ungen Tywanyn nasional piziin xereezen arattar po 5-6 cылдын iştinde koncuq cedişkinniñ öorengen. Onu kergyzer iji cyyl cizek polza:

1) Cyk-le 5 kozuunynun xereezennerniñ pizikke öorengeniniñ xuzuz 34% polur.

2) Po kaaş cылдын iştinde solun parlalga xereezennerniñ idepkejliq cybe pizip, solunyn aratkoru poor turar xereezennerniñ sanь sölgy 35 cылда 70 cedir kövyder, oon ыñaj ekki tura-pile pizip turar xereezennerniñ kattaş oon taa xoj poor turar, olarnyn 35 cылдын iştinde „Şyn“ solunga pizeen materialь 150 aзыр turar.

Po cuny kergvzyp tur teer polza, xereezen arattar, nam, cazyktyñ ajtybşkny-pile erttem kulturun saşyradar, pottarınyn nasional parlalgyzıñnyñ azyldyq idepkejliq kirzip turar ol tur.

Camdyk xereezennerni polza, nasionaldyn caa xeqcyр olurar uran-cogalyñ xeqcyderinge ekki kirzip, ыг, tooł, ывызк, şylyk, cergeleq cyulderni pizip turar. Xarın marnaj Tere-xel, Kargy, Sagly cizektiñ kadby kызыгаар cыrtarın xereezennerniñ peer

Xereezennerni azyldyq tugajynda po material-dy ekki cogaadyr pizeeş „Şyn“ solun-ce tyrgen corudar tur.

utka-şynarlıq ыг polgaş öske cyulderni pizip turar.

Solun parlalga uran-cogaal polgaş cuttun amьdralyga xolvaqdayr cugula material pizip pajtygaj, xarın revolus murnunda xereezen arattarda pizik pilir kizi cok coraan te p tem-ne cugaalaan polgaj, ыñcaarga am xereezennerniñ nasional parlalgañnyñ azyldyq kirzip, pir uluq cedişkinni kergyzyp turar todargaj ыşkazy.

Moon songaar xereezennerni solunyn aratkorunga ulam xoj-pile kirip, olarnyn solun parlalga-ce xandary er cugula.

LYNDYP.

Xendergede cut-pile temissezip turar xereezennerni

Uluq-xem kozuunynun Xenderge sumuzunyn xereezen conu, 1936 cылдын cuttun ajtybşkny-pile erestiq temissel corudap turar. Oon iştinde en şalyrş temissel corudap turar xereezennerni polza; Serenmaa, Xuurak, Senden, Anajvan, Kodur olar paazytaş, 16 xire xereezennerni, malnyñ azyldyq teeş, tyn-xyny-pile uşu cылдын cok ыrgylcy xar ezip, ertten, ke-zee malnyñ cылдын aştap, cыл-bqlap, xamьk-la adaa aar maldar-ğa şaj şarş, taraa tygy, tal-gan şışkindizi teen ыşkaş oon-taa öske cyulderni cerge kaqvaşyn perip cemgerip turar.

Cer cerde xereezennerni, po ыşkaş erestiq azyldap turgaj, po kыştyn ajtybşkny cudinga cang-ыs öskys anaj-taa perveellner.

Menge-pajyr.

Xereezen Ancьmaanyñ mergezili ulam kodyrlyp tur

Tees-xem kozuunyn Şuurmak sumuzyn xereezen Ancьmaa, 1934 cылда Samagaldajda kizi emcizi-nin aarqy ulus azaar azyldyq-na kirgeş, uk azyldyq texnik ar-gazyga koncuq ekki kыzmak-kaj öoregeş, 35 cылда emcizi-nin sestraz poor tepşeen, am 36 cылда köerge, uluq emci ыñaj peer azyldyq paarga, oon ornunda art-tyr kalgan, xarın aar-saar aar-qyların torulbas emnep turar kыldyr öorenip algan.

Anьjak ösken kaadyr xereezennerni Ancьmaa ыşkaş, cыaş-kan azyldyq arga malynga öore-nir coruk cugula polur tur.

Samagaldajda P. TIBII.

Anьjak us-tybşcylyr telgerip tur

Cöen-xemcik kozuunynun Kьzyl-taq sumuzyn 1930-31 cыл-darda targannar, ызыnnaar iji kizi adь unyp turg n. Oon soo-nda cazaq, namdan us-tybşcylyr-nyñ azyldyq saşyradar-pile cö-ylel xuraldarın corutkandan son-gaar, nasionaldyn et xereglelin kыlyr anьjak targannar polgaş ызыnnaar ulam-na nemezip tyrtyp turar.

blangyja am yjede pistin sum-uda te gerep turar us-tybşcylyr-nyñ todargajlaarga:

1. Öq ыjazy cazaar kiziler—7.
2. Ezer cazaar kiziler—5.
3. Targannar kiziler—10.
4. ызыnnaar kiziler—10.
5. Taaranьr kiziler—8.

Şuptu 40 kizi par turar polg aş olarnyn ylegeti-pile anьjak ösken con, us-tybşcylyr koncuq sonuurgap turar. Moon ar köerge, cazaq, namnyñ ajtybşk-nyñ kыyssedip turar tur. Sumu sekreteri M. Picce-ool.

Cutka udur temisseldi koşkatpaalyar

Pii-xem kozuunynun Öek sum-uzunyn 1-2-4 tugaar arvannar-nyñ xamaatylar, pottarınyn nek malyn odarladar-pile po cылдын 2 ajnyñ 1-den egelep, Kastyq-xel tep cerde uzun turitur 20 kulaş, toorazy 8 kulaş, pedil 2 arzyñ kemceqliq xar-pile kazaа kыlgaj, 40 aзыq nekti, 1 tugaar arvannyn xamaatylar eş Maskyr kadara pergen.

Po ыşkaş argalar-pile cutka udur temissezip turgaj, malьыs-ty ajtybşkny cutka cangys paaş-ty-taa pervezin oraldayyl.

Aratkor Picce-ool.

Caatty-xoorajda idepkejliq xereezennerni

Uluq-xem kozuunynun tep em-nelge cerinde sestralap turar xereezen Oppuštaj, 33 cылдан peer ыrgylcy azyldap kelgen polgaş uk azyldyq arga malynga ekki öö-renip, eş öory-pile er najraby koncuq kыln. Podu polza, Areve, profes kezigny polur polgaş xoj niittiniñ azyldyq koncuq idepkejliq kirzip turar.

Paza xamaatylar MARIVA, BIZA o'ar, emnelge ceringe eleen yrden peer azyldap kelgen polgaş tьba tьlga öorecip, azyldyq ee xarь ыssaiga poor azyldap turlar.

Oon angьda xoorajda cuttak-cь xereezen eş CьSPыNMAA xoj niittiniñ azyldyq idepkejliq kir-zip, ыlangyja am profes ыrgynyn sekreteri polgaş ol azyldyq koncuq idepkejliq ee poor azyldap turar, paza xoorajnyñ xыldyq muzuk polgymynge en idepkejliq kirzip turar.

Oon-taa öske idepkejliq azyldap turar xereezennerni paza par Mьncangaj, martyn 8-ke cedişkinniñ azyldyq pile uzurazyyl.

UXK profes teleezi TUGANCь.

Askь-parlykta xereezennerni azyldyq

Parьyn-xemcik kozuunynun Askь-parlyk sumuzunyn xereezennerni arattarınnyñ azyldyq ag-ыlyñ corup turarın manaa kergyzerge: mal azyldyq talaz-pile 1934 cылда pygy malnyñ paazy—10.030 turgan, peletkeen sigeni—1130 puut, ödee—225 ova turgan polza, 1935 cылда malь—11.088 paaş, sigeni 19288 puut, ödee—299 ovaş, savanь—3288 puut. Oon-pile kadь taran tarazy 34 cылда 11.341 puut turgan polza, 35 cылда 9253 pol-gan.

Pizik pilik talaz-pile: 34 cылда pizik pilir kizi—82 turgan

polza, 35 cылда 103 kizi pizik pilir appargan. 36 cылдын solun-yn 21 kizi cagaan. Oon angьda nam polgaş cazaq-cagyga azyldyq pistin xereezennerni eleen xoj kirzip turar.

Moon ar köerge, xereezennerniñ azyldyq cыл kelgen tudum ulam-na saşyrap turarın kergy-zyp turar tur. Moon-pile kadь xereezennerniñ kol sorulgaş polza, po kыştyn ajtybşkny sook, xar cudundan malyn mendi cыл azyrlyr alьr polur tur. Paza xereezennerni pizik piliin öryledip alьr coruk cugula negat-inip turar. Aratkor ANAJ.

Xereezennerniñ xuralь polgan

Uluq-xem kozuunynun tьbynge, xoorajnyñ cuttak-cь xereezennerniñ po cылдын 2 ajnyñ 11-de xuralь polgan, anaa xereezennerniñ paaştyncь xыndylyq eş Tanjadan, ARN TK-nyñ 4 tugaar plenunynun ajtykan şitpi-in taj-ыlyrlyaş, cagyр cugaalaan polza, xereezennerni, xamьktyñ murnunda pizik pilişkinin öryledip, kezeekki cыbьşkny polgymynge cыdyr kalvayn öorenip polgaş massalyq xural suqlaaga pa-ryp turar uzurluq. Oon-pile kadь xoj niittiniñ azyldyq xereenge kirzip, podunyn onaaşkan azyldyq xereen

xerek kыrğa pottandьrар polgaş solun parlalgañdan xereezennerni cagyр algaş, oon iştinde pi-zeen cyulderni-pile tanyar coruk cugula.

Oon angьda xereezennerniñ azyldyq, xileep ызыrlyrğa, tar-ınyrğa öorenip alьr cugula —ter, oon-taa öske cagyр seşterin pergen. Pistin paaştyncь Tanjadyñ ol pergen cagyр kыy-ssepi-şan, am kelir Martyn 8-ke cedişkinibisti temdeglep eriteeli-ner.

UXK tassыk targazь Curukpan.

Cut-pile eres temisseziil

Kaa-xem kozuunynun temiskeer-inde po cылдын 2 ajnyñ 25-ke cedir 70 santimetir xar tьşken. Azьralda pygy mal 11.468 paaş, oon iştinde nek 4128, cылgy 711, xoj 4180, öşky 2449, cudap ölgен mal: nek 14, cылgy 2, xoj 9, öşky 21 (Pyrenniñ medeezi cok). Cut azyldyq tergiin polgan cerler: Pyren, Pelbej, Koptu, Kөk-tej sumuzyn araj cygeer.

Maldь kыzyrşymnedip odar-ladyr coruktu Kөk-tejnyñ arattarь ekki organizastan, 30 aзыq ö-ge keşken. Tus kozuunda mal-ыñ cemi yzylgen öregeler 19. Tus cut şyn-tajga poor uzurun-da ool-sigen şynarь malga araj pagaj, odar-pelciir kыzaa polgaş Pelbej sumuzyn koncuq perge-dep turar.

İndyq polza-taa, pistin cuttu-bus telgem, sigen kezip alьr ce-ri uluq, ыndyq turu-ce arattar caj xynynde ekkidi sigen pelet-kep albas, cyk-le onaqlyq cerin şala-pula kezip alьr, öske cerden azyldyq, mal cemi peletkeeri su-la tur. Moon songaar caj xynyn-de araga, xьmьs ыzip şaar tur-arnyn ornunga, kызыñ malnyñ ciir cemin erestii-pile peletkep

algaş, agaар pojduş ajtybşkny-pile erestiq temissezip coruk sugula.

Todargaj cizek: Pyren sumuzyn Temek-ool 7 öşkylyq, 3 nektiñ xirezinde am malnyñ cemi yzy-lgen, ooda ыja maldarın pezin kыş azyrlyr alьr sigeniñ kezip albaan poor tur. Temek-ool ol calgaа paagy-pile 3 neer in ijlizn peryge cidirtip kaan turar.

Tus kozuunynun temiskeerinde sovet xamaatylar conun tuzal-amcьzyga eleen tajandьrьs. Cyl teerge: Pelbej komitedi: 95 şan-ak savan, 125 arьk-cыraa taraa pogu, 9 şanak şgen tuzalaan. Sarqь-sep komitedi: 65 1/2 şanak savan, 38 arьk-cыraa taraa pogu, Kundustuq komitedi: 22 şanak savan, 103 arьk-cыraa taraa pogu, Koptu-askь komitedi: 21 1/2 şan-ak savan, 122 arьk-cыraa taraa pogu tuzalaan.

Oon angьda oruk-cirik aştar-ы-pile arattarga ыş komitet tal-ыj pergen. ыstynde xamaatylar con-yn tьba arattarga tuzalaan cy-ylderinge Kaa-xem kozuun cagyrgazь koncuq öoryp, xatunm-nyñ pajьrın cedirip tur.

KXX targazь Ubangur.

Xereezennerniñ erge tьpkan ekki xyny—Mart 8-ke ekki azyldyq temdegleeş, moon ыñaj ekki azyldap turar xereezennerni iloredip topid-oolinor!